

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AT EUROPEAN LEVEL. THE CONNECTIONS BETWEEN THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND THE EU CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS

Oana Elena Gălățeanu, PhD, Assoc. Prof., Faculty of Legal, "Dunărea de Jos" University of Galati

Abstract: The European Convention on Human Rights and the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the two legal documents on protecting the human rights at the level of the European continent, are reviewed on short in this study, aiming at highlighting the real importance of the two documents in the human rights protection area and the existing connections between them.

Keywords: human rights, protection, The European Convention on Human Rights, the Charter of Fundamental Rights of the European Union, distinctions

I. Convenția Europeană a drepturilor omului

La nivel european cel mai important demers în scopul protejării păcii a fost materializat în Congresul Europei de la Haga din perioada 4-10 mai 1948. Aici s-a pus în discuția mai multor politicieni și oameni de cultură constituiți într-o mișcare proeuropeană, constituirea unei organizații în care, pe de o parte, să se adune statele europene democratice- viitorul Consiliu al Europei- și, pe de alta, să se instituie un sistem juridic internațional de apărare a drepturilor omului, prin adoptarea unei carte în acest sens.

Primul imperativ conturat la Congresul de la Haga s-a materializat prin semnarea Statutului Consiliului Europei la Londra, la 5 mai 1949. Această organizație, ce inițial a inclus 10 state¹, a evoluat într-una interguvernamentală a statelor europene(regională) ce include 47 de state membre și o serie de state candidate la aderare.

Al doilea imperativ, de elaborare a unei carte a drepturilor omului care, pe de o parte, să recunoască aceste drepturi, iar pe de alta să instituie și un sistem internațional de protecție reală, concretă a lor, s-a concretizat în data de 4 noiembrie 1950, după ce în 7 august a aceluiași an, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat proiectul Convenției Europene a drepturilor omului. Acesta a fost semnat la Roma de 13 din cele 15 state membre la acea dată². Convenția a intrat în vigoare în 1953, la 3 septembrie.

Această Convenție stipulează chiar din preambul obiectivul ei principal. Acesta este de a susține țelurile Declarației Universale a Drepturilor Omului și cele ale Consiliului Europei, acestea fiind: protejarea concretă a drepturilor și libertăților fundamentale ale oamenilor. Convenția și protocoalele adiționale la ea recunosc drepturile din sfera celor politice și civile în general. Ea protejează dreptul la viață (art.2), dreptul persoanei la siguranță și libertate (art.5),

¹ Belgia, Franța, Danemarca, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Suedia și Olanda

² Belgia, Franța, Danemarca, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, R.F.Germania, Islanda, Turcia Olanda și Teritoriul Saar care atunci avea calitatea de membru al Consiliului. Ulterior Grecia și Suedia au semnat și ele Convenția de la Paris la 28 noiembrie 1950.

dreptul la un proces public, echitabil și derulat într-un timp rezonabil (art.6), legalitatea incriminării și neretroactivitatea legii penale (art.7), dreptul la respectarea vieții private și de familie, a corespondenței și a domiciliului (art.8), dreptul la libertatea de opinie, religie și conștiință (art.9), libertatea de exprimare (art.10), libertatea de întrunire și asociere (art.11), dreptul la încheierea căsătoriei de îndată ce a fost împlinită vârsta legală pentru aceasta (art.12), dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe naționale în caz de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale recunoscute prin Convenție (art.13), și interzice: sclavia și munca forțată (art.4), supunerea persoanei la tortură ori la tratamente inumane sau degradante (art.3) și orice discriminare bazată pe sex, rasă, religie, cultură, limbă, opinii politice sau orice alte opinii, origine socială ori națională, avere, sau orice altă situație, cu privire la exercițiul drepturilor și libertăților statuate în Convenție (art.14).

În cuprinsul Convenției, în partea a doua a ei, sunt referințe cu privire la sistemul instituțional de aplicare și de control al modului cum sunt respectate drepturile civile și politice consacrate de ea.

Consiliul Europei a precizat în cadrul unui studiu întocmit în 1991³ că respectiva Convenție nu are rolul de a înlocui sistemul național de apărare a drepturilor omului, ci constituie o asigurare internațională pe lângă dreptul la recurs din sistemul juridic național al fiecărui stat.

Convenția a fost, de-a lungul timpului, completată prin 14 Protocoale adiționale dintre care unele au adăugat drepturi și libertăți, altele au modificat prevederi din textul ei, unul a abolit pedeapsa cu moartea în timp de pace (Protocolul nr.6), iar altele au vizat aspecte procedurale. Protocolul nr.11 (semnat în 10 mai 1994) a constituit Curtea Europeană Unică a Drepturilor Omului, care a înlocuit Comisia Europeană a Drepturilor Omului și vechea Curte, iar Comitetul de Miniștri nu a mai rămas cu funcția jurisdicțională pe care o deținea conform vechiul art.32 din Convenție, înlocuit de acest Protocol, limitându-se doar la controlul modului de executare a hotărârilor Curții.

Protocolul nr.14 a inclus dispoziții necesare pentru o acțiune mai eficientă a Curții, incluzând modificări cu privire la: cazuri evident inadmisibile, cazuri repetitive și criteriile de admisibilitate.

Cu privire la Convenție, doctrina juridică a apreciat că aceasta are în principal un caracter obiectiv, ea apărând drepturile fundamentale ale oricărui om împotriva acțiunilor statelor contractante, necreând practic obligații subiective și reciproce între statele membre, iar în al doilea rând, Convenția lasă în sarcina statelor semnatare aplicarea ei și apărarea contra posibilelor încălcări ale sale în temeiul principiului *pacta sunt servanda*, adică prezintă un caracter subsidiar⁴.

II. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene

Statele membre ale U.E s-au angajat să respecte drepturile fundamentale ale omului și valorile democrației, prin semnarea unor documente internaționale ca Declarația Universală a drepturilor omului (1948), Convenția Europeană a drepturilor omului (1950), Carta socială europeană (1962) și Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (1996)⁵. Respectarea acestor obligații e supravegheată și asigurată de instanțele judecătorești naționale ale statelor membre și de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, față de acele state membre care încalcă drepturile fundamentale și valorile societății democratice putând fi dispuse sancțiuni economice sau politice în măsura în care aceste încălcări au loc cu regularitate și incontestabil.

³Conseil de l'Europe, Consiliul Europei și Protecția Drepturilor Omului, Strasbourg 1991, p.7

⁴Eduard Dragomis, Dan Niță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ed. Nomina Lex București, 2009, pp.19-31

⁵Mihaela Vrabie, Cetățenie și drepturi europene, Ed. Tritonic, București 2007, p.16

Totodată și statele care sunt interesate să adere la Uniune au printre principalele condiții necesar a le îndeplini, respectarea acestor drepturi fundamentale.

În art.F al.(2) al Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene se stipula că " Uniunea respectă drepturile fundamentale așa cum sunt ele garantate de Convenția Europeană de apărare a drepturilor omului și libertăților fundamentale, semnată la Roma, la 4 noiembrie 1950 și așa cum rezultă ele din tradițiile constituționale comune statelor membre, în calitate de principii generale de drept comunitar." Ținând cont de aceste prevederi, la Consiliul European de la Koln din iunie 1999 șefii de state sau de guverne ale statelor membre au concluzionat că se impune, având în vedere stadiul de evoluție a Uniunii de la acea dată, întocmirea unei carte a drepturilor a drepturilor fundamentale, aplicabilă la nivelul întregii Uniuni Europene. Se dorea ca această carte să cuprindă principiile generale statuate în Convenția Europeană a drepturilor omului și drepturile fundamentale incluse în aceasta, cele din Carta socială europeană adoptată de Consiliul Europei și cele incluse în Carta privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor adoptată de Comunități(1989)⁶. Pe lângă acestea, și principiile rezultate din practica Curții de Justiție a U.E și a C.E.D.O. în perioada 13/14 octombrie a anului 2000, Consiliul European de la Biarritz a adoptat cu unanimitate de voturi proiectul de carte și ulterior, după ce Parlamentul European și Comisia Europeană l-au aprobat, la Consiliul European de la Nisa din 7 decembrie 2000, Carta a fost semnată și proclamată, iar ulterior publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene⁷.

Carta include un preambul și șapte capitole care cuprind un total de 54 de articole. În preambul e expus obiectivul Uniunii de a favoriza o dezvoltare durabilă și armonioasă a Europei prin respectarea valorilor umane universale și unice. În capitolul I sunt incluse articole ce vizează demnitatea umană, în Cap. II articole referitoare la libertățile individului, în Cap.III cele cu privire la egalitatea de drepturi. Articolele incluse în Cap. IV vizează solidaritatea, cele din Cap. V cetățenia, cele aferente Capitolului VI privesc drepturile privind justiția ale cetățenilor europeni, iar cele din Cap. VII includ prevederi generale referitoare la interpretarea Cartei și la aplicarea ei.

Valoarea juridică obligatorie a Cartei drepturilor fundamentale a fost recunoscută prin Tratatul de la Lisabona(întat în vigoare în decembrie 2009), prin includerea ei în dreptul primar european⁸.

III. Concluzii privind diferențele și raportul dintre Convenția Europeană a drepturilor omului și Carta drepturilor fundamentale ale U.E

Este evident din cele prezentate că în studiu facem referire la două instrumente juridice de sine stătătoare, respectiv: Carta drepturilor fundamentale ale U.E, elaborată în cadrul Uniunii și cu aplicabilitate în teritoriul ei, și Convenția Europeană a drepturilor omului – document elaborat în cadrul Consiliului Europei.

Cele două acte juridice diferă și prin conținut, Carta având unul mai larg față de Convenție. Cea din urmă se limitează doar la drepturile politice și civile, în timp ce prima include, pe lângă acestea, și drepturi economice și sociale.

Există deosebire între ele și sub aspectul instituțiilor care veghează la respectarea lor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului(CEDO) și Curtea de Justiție a U.E(CJUE) fiind două

⁶Dan Vătăman, Uniunea Europeană. Ghid practic de specialitate, Ed.ProUniversitaria, București 2015,p.72

⁷J.Of. Comunitățile Europene C364/1 din 18.12.2000

⁸ Potrivit art.6 al.(1)TUE, Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile cuprinse în Carta drepturilor fundamentale U.E din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adoptată la 12 decembrie 2007 la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a Tratatelor- veziDan Vătăman, op.cit., p.98

curți de justiție distincte. Acestea au sedii⁹ și atribuții distincte. În ceea ce privește atribuțiile lor, menționăm că CEDO e apreciată drept instanță de recurs, care are în competența sa materială exclusivă protecția drepturilor fundamentale ale omului. CJUE are o competență ce îi este dată prin tratat, generală și mult mai vastă decât protecția internațională a drepturilor omului. În acest sens stau mărturie dispozițiile art.19 ale Tratatului privind Uniunea Europeană care prevede în al.(1) că: " CJUE cuprinde Curtea de Justiție, Tribunalul și tribunalele specializate. Acestea asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor(...)". Nici dispozițiile cuprinse în tratatul de la Lisabona, și nici prevederile Cartei nu îi lărgesc competența Curții de Justiție Unionale la domenii ce intră în sfera de competență a Curții de la Strasbourg. Sfera de aplicare a Cartei este prevăzută expres în art.51 al ei unde, în al.(1) și (2) se precizează că dispozițiile ei " se adresează instituțiilor, organelor, oficiilor și agenților Uniunii, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Prin urmare, acestea respectă drepturile și principiile și promovează aplicarea lor în conformitate cu atribuțiile pe care le au în acest sens și cu respectarea limitelor competențelor conferite Uniunii de tratate". Deasemenea, Carta nu extinde domeniul de aplicare a dreptului Uniunii în afara competențelor Uniunii, nu creează nicio competență sau sarcină nouă pentru Uniune și nu modifică competențele și sarcinile stabilite de tratate." totodată, în art.52 la al.(3) se stipulează că " în măsura în care prezenta carte conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de Convenția europeană ", și că, " această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă."

În concluzie, Carta se adresează acelor instituții și agenții expuse în articolul menționat, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre ale U.E. prin aceste dispoziții exprese se realizează o separare dintre domeniul de aplicare a Cartei și cel al Convenției la care ne referim, aceasta din urmă aplicându-se statelor. În temeiul Cartei, CJUE ar fi competentă să acționeze ca instanță de control a respectării drepturilor fundamentale ale omului doar dacă ar fi sesizată de o persoană fizică sau una juridică printr-o acțiune ce ar avea ca obiect anularea unui act provenit de la o instituție unională care o vizează în mod direct. În principal Carta dă posibilitatea oricărei persoane, inclusiv resortisanților unor state terțe, de a se bucura de toate drepturile fundamentale, cu excepția însă a celor cuprinse în Cap.V al ei, ce țin de cetățenie¹⁰.

Mai este important în evidențierea relației existente între Cartă și Convenția prin care s-a creat la un moment anterior Cartei cadrul legal de protecție a drepturilor omului la nivel european, și art.53 al Cartei. Potrivit acestei dispoziții, " nici una dintre dispozițiile prezentei carte nu poate fi interpretată ca restrângând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoscute, în domeniile de aplicare corespunzătoare, de dreptul Uniunii și dreptul internațional, precum și de convențiile internaționale la care Uniunea sau toate statele membre sunt părți, și în special Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și prin constituțiile statelor membre."

În concluzie Convenția e apreciată ca fiind un instrument internațional fundamental pentru protejarea valorilor unei societăți democratice, care dăinuie independent de deosebirile

⁹ CEDO la Strasbourg și CJUE la Luxemburg

¹⁰Eduard Dragomir, Dan Niță, op.cit., p.128

existente între sistemele de drept naționale ale statelor membre la aceasta. Ea constituie cadrul european de bază pentru protecția drepturilor fundamentale ale oamenilor.¹¹

Carta include într-un singur text, pentru prima dată în evoluția U.E, totalitatea drepturilor civile, economice, politice și sociale recunoscute cetățenilor europeni și ale tuturor celor care trăiesc în spațiul Uniunii. În conținutul Cartei sunt arătate toate drepturile individuale anterior afirmate. Așa cum s-a evidențiat și în doctrină¹², Carta drepturilor fundamentale este o lege deja stabilită, întrucât adună în cuprinsul ei toate drepturile fundamentale ce au fost statuate de Tratat, de constituțiile statelor membre, de Convenția europeană a drepturilor omului și de Cărțile sociale ale Consiliului European. Are un conținut mult mai vast decât Convenția, incluzând și drepturi și libertăți ce nu se regăsesc în aceasta. Putem da ca exemple în acest sens: libertatea de a derula o activitate comercială, dreptul de azil, diversitatea culturală, religioasă și lingvistică, drepturile copilului, drepturile persoanelor în vârstă și integrarea persoanelor cu handicap, și drepturile cetățenilor europeni.

Referințe bibliografice:

Cărți și monografii:

1.Bîrsan C-tin, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, locul și rolul ei în cadrul protecției internaționale a drepturilor omului, Revista Română de drept umanitar nr.1/1998

2.Dragomir Eduard, Niță Dan, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ed.Nomina Lex, București 2009

3.Vătăman Dan, Uniunea Europeană. Ghid practic de specialitate, Ed. ProUniversitaria, București 2015

4.Vrabie Mihaela, Cetățenie și drepturi europene, Ed. Tritonic, București 2007

Alte surse:

5.Cartă Drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

6.Conseil de l'Europe, Consiliul Europei și protecția drepturilor omului, Strasbourg 1991

7.Convenția Europeană a Drepturilor Omului

8.Tratatul privind Uniunea Europeană

¹¹Ctin Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, locul și rolul ei în cadrul protecției internaționalea drepturilor omului, în Rev.Română de Drept Umanitar nr.1/1998, p.26 și urm.

¹²Eduard Dragomir, Dan Niță, op.cit., p.128